વાંક દેખાય કે તૂર્ત, લાલ આંખ, તાકમાં રાખે છે,
કરાવે કાયદા-પાલન, કડક ધાકમાં રાખે છે,
નાક રાખે છે દબાવી નીતિ-નિયમ તોડનારાનાં-
લાકડી લઇને બેઠી છે 'સુપ્રીમ' હાકમાં રાખે છે.
(જેટલીબાબા ને ૬૨૭ ચોર)

'આપ' નો જાદુ
કેજરી 'ઝાડુ' થી જ
થૈ જશે સાફ!
(મોદી 'વાવાઝોડાં'માં)

શોભા ગાંઠીયો,
ગ્રસી જાય આવક -
રિવર ફ્રંટ..
(ખર્ચ-ખાયકીનો હવન)

ચિંતન

શ્રુતિ વિભિન્ના સ્મૃતયશ્ચ ભિન્ના, નૈકો મુનિર્યચસ્ય વચઃ પ્રમાણમ્ ।
ધર્મસ્ય સત્ત્વં-તત્ત્વં નિહિતં ગુહાયાં, મહાજનો યેન ગતઃ સ પંથાઃ ॥

દરેક શ્રુતિઓનો સાર બોધ અલગ-અલગ હોય છે અર્થાત શ્રુતિઓનો સાર બોધ અલગ-અલગ મત-અભિપ્રાય છે. એવી જ રીતે સ્મૃતિઓ-વેદપુરાણો-ધર્મશાસ્ત્રો પણ જુદા જુદા મત-મતાંધર ધરાવે છે અર્થાત્ ધર્મમાં પણ જુદા જુદા મુનિવરોના મત પ્રમાણે જુદા જુદા અર્થ ધર્મગ્રંથોમાં આપવામાં આવ્યા છે.

આમ ધર્મનો અર્થ-મતલબ-સાર ખૂબ ગહન અને ન સમજી શકાય તેવો છે આથી સામાન્ય માનવીએ ધર્મની બાબતમાં શું કરવું?

તેનો જવાબ આ શ્લોકમાં અંતિમ ચરણમાં આપતાં કવિ કહે છે કે પોતાના હૃદયના શુધ્ધ ભાવથી જે સાચું લાગે તે અને મહાજન-પ્રતિષ્ઠિત-સદ્‌ગૃહસ્થો જે માર્ગે જતા હોય તેનું જ અનુસરણ કરવું જોઇએ.

સુવિચાર

- અપેક્ષા રાખી રાખીને અપેક્ષાઓનો મોટો ફેલાવો થઇ ગયો છે એ ખોટો ફેલાવો જ સાક્ષાત પીડા બની ગયો છે - **જ્ઞાનસૂત્ર**
- ભીતરમાં દુનિયામાં ડોકિયું કરતાં આવડે છે પછી સંસાર છોડવો પડતો નથી, સહજ છૂટી જાય છે, હું ભલે સંસારમાં રહેતો હોઉં પણ હવે મારામાં સંસાર નથી- **જનકલ્યાણ**
- સદ્‌ગુરૂ એ એવી જબરદસ્ત કલા શીખવી છે કે પર્વત જેવા પણ રહી શકાય અને નદીની જેમ ખળખળ વહી પણ શકાય છે - **મુનિ ભાલચંદ્રજી**
- મોટા ભાગના માણસો પોતાની જાતને બાદ કરીને પછી પોતાને અપવાદ ગણીને જ જીવનના પ્રસંગો જોતા હોય છે - **ઝેન કથન**
- મોતીની સર્જક છીપ કે માછલી નથી, ફુલની સર્જક ડાળી નથી, કવિતાનો સર્જક કોઇ કવિ નથી.. એ તો ફક્ત દૂર રહેતા ઇશ્વરની ખબર લાવ્યા હોય છે - **શાહબુદ્દિન રાઠોડ**
- આપણા મોટાભાગનાં દુઃખોનું કારણ આજ છે કે સૌને મળીએ છીએ પરંતુ જાતને મળવામાં કતરાઇએ છીએ - **એસ. ભટ્ટાચાર્ય**
- ઇશ્વરની નજર તો સતત, સોંસરવી આપણા સૌના ઉપર પડી રહી છે, આપણે અજ્ઞાનનાં અંધારામાં એવા ઊભા છીએ કે આ અજવાળું, આ ઝળહળ પારકાં લાગે છે - **અખંડ આનંદ**

- (સંકલન : દીપક વી. આસરા)

બોધ કથા

આપણે ઘણી વાર પૂર્વગ્રહથી કોઇ વ્યક્તિ માટે જાણ્યા-જોયા-વિચાર્યા કે અનુભવ વગર એકજાતનો મત અભિપ્રાય બાંધી નાખીએ છીએ અને એ ત્રાજવે તેનાં વર્તન-સ્વભાવ-આચરણને મૂલવતા રહીએ છીએ અને વારંવાર - 'હું નો'તો કે'તો - એ છે જ એવો' કહી પોતે બાંધેલો મત બીજાને ઠસાવવા પ્રયત્નશીલ રહીએ છીએ. પૂર્વગ્રહ વિના માણસને પિછાનવો જોઇએ. પછી પતિ હોય કે પત્ની-મિત્ર કે સંબંધી..

રાજા એક ગામમાંથી પસાર થતો હતો. ત્યાં જોયું તો ઠેર ઠેર મંદિર-દિવાલ વૃક્ષ પર બંદૂકની ગોળીના નિશાળ હતા અને એવાં સચોટ હતા કે બરાબર દોરેલાં વર્તુળ વચ્ચે જ ગોળી લાગી હતી.

રાજાને આવા ચોક્કસ નિશાનબાજની જરૂર હતી. રાજાએ ગામમાં માણસો મોકલાવ્યા અને કહ્યું, આવી નિશાનબાજી જેણે કરી હોય તેને મારી સમક્ષ હાજર કરો!

સિપાઇઓ પંદર વર્ષના એક છોકરાને લઇ આવ્યા. રાજાએ એને પુછ્યું તું આવું ચોક્કસ-વર્તુળની વચ્ચોવચ્ચ નિશાન કેવી રીતે તાકી શકે છે?

છોકરો હસ્યો - કહ્યું પહેલાં હું બંદૂકની ગોળી છોડું પછી વર્તુળ દોરું છું.

થઇને પહેલાં અભિપ્રાય બાંધી પછી વિચારનું ઝાળું ગૂંથવાની વાત.

Email - sureshchandrabhatt18@gmail.com

૨૦૧૪માં કયા અભિનેતાની પસંદગી ઓસ્કાર એવોર્ડ માટે થઇ હતી?

ભારત અને વિશ્વ

(૧) 'શિન્તો' ક્યાંનો મૂળ ધર્મ છે?
(અ) ચીન (બ) જાપાન
(ક) ઈરાન (ડ) ઈરાક

(૨) હાલમાં જ વિશ્વ સ્વાસ્થ્ય સંગઠન (WHO) ના દરિણ-પૂર્વ એશિયા ક્ષેત્રના ક્ષેત્રીય નિર્દેશક તરીકે કોની નિયુક્ત કરવામાં આવી?
(અ) આશા ખેમકાની (બ) ક્રિસ્ટના સોલબર્ગની
(ક) લ્યુપિટા ન્યોંગઓની (ડ) પૂનમ ખેત્રપાલસિંહ

(૩) આંધ્રપ્રદેશ સરકારે કયા અભિનેતાને 'એન.ટી.રામારાવ રાષ્ટ્રીય ફિલ્મ એવોર્ડ' એનાયત કર્યો?
(અ) શાહરૂખ ખાન (બ) આમિરખાન
(ક) અમિતાભ બચ્ચન (ડ) અક્ષયકુમાર

(૪) કયા મુખ્યમંત્રીને 'ભારત રત્ન' પ્રદાન કરવામાં આવેલ?
(અ) બિહારના લાલુપ્રસાદ યાદવ (બ) તમિલનાડુના એમ.જી. રામચંદ્રન
(ક) પં. બંગાળના જયોતિબસુ (ડ) આંધ્રપ્રદેશના એન.ટી. રામારાવ

(૫) તેલ અને ગેસ સંરક્ષણ પુરસ્કાર-૨૦૧૩ માટે કયા રાજયની પસંદગી કરવામાં આવી છે?
(અ) મધ્યપ્રદેશ (બ) કર્ણાટક
(ક) ઉત્તરપ્રદેશ (ડ) આંધ્રપ્રદેશ

(૬) ૨૦૧૪માં કયા અભિનેતાની પસંદગી ઓસ્કાર એવોર્ડ માટે થઈ હતી?
(અ) જેરેડ લેટોની (બ) લિયોનાર્ડો ડિકેપીઓનની
(ક) મેથ્યુ મેક્કનોગ્વીની (ડ) જહોન રીડવીની

(૭) વિશ્વમાં સૌથી લાંબી સળંગ સ્પેશ ફલાઇટનો વિક્રમ ધરાવનાર મહિલા કોણ?
(અ) સુનિયા વિલિયમ (બ) વેલેન્તિકા ગેસ્કોવાવા
(ક) વાંગ યાપિન (ડ) કલ્પના ચાવલા

(૮) હાલમાં જ હૈદ્રાબાદની નેશનલ પોલીસ એકેડમીના વડા તરીકે સૌ પ્રથમ કઇ મહિલા અધિકારીની પસંદગી થઇ છે?
(અ) નંદિતા બેરી (બ) રેણુ ખટોર
(ક) અરૂણા બહુગુણા (ડ) શાલુ જિંદાલ

(૯) 'નેશનલ સ્પોર્ટ ડે' કોની સાથે સંકળાયેલો છે?
(અ) લાલા અમરનાથ (બ) સી.કે. નાયડુ
(ક) મિલ્ખાસિંહ (ડ) ધ્યાનચંદ

(૧૦) કારાકોરમ હાઇવે કયા બે-દેશોને જોડે છે?
(અ) ભારત-પાકિસ્તાન (બ) પાકિસ્તાન-ચીન
(ક) ચીન-ભારત (ડ) ચીન-બાંગ્લાદેશ

(૧૧) હાલમાં જ વિશ્વની સૌથી શક્તિશાળી અમેરિકાની ફેડરલ રિઝર્વ બેંકના પ્રથમ મહિલા અધ્યક્ષ કોણ બન્યા છે?
(અ) આશા ખેમકા (બ) જેનેટ ચેલન
(ક) એલેન્કા બાતુસેક (ડ) ક્રિસ્ટના સોલબર્ગ

(૧૨) તાજેતરમાં શિરીન શરમીન ચૌધરી કયા દેશના પ્રથમ મહિલા સ્પીકર બન્યા છે?
(અ) બાંગ્લાદેશ (બ) શ્રીલંકા
(ક) પાકિસ્તાન (ડ) ઈરાન

(૧૩) ઉત્તર ધ્રુવીય જયોતિ ઘટના કોની નજીક જોવા મળે છે?
(અ) એન્ટાર્કટિક વૃત્ત (બ) આર્કિટીક વૃત્ત
(ક) ભૂમધ્ય રેખા (ડ) મરૂસ્થળ ક્ષેત્ર

(૧૪) 'ઓટીસ' ના શાની સાથે સંકળાયેલું છે?
(અ) ટેલિગ્રાફ (બ) સબમરીન
(ક) કમ્પ્યુટર (ડ) લિફ્ટ

(૧૫) મર્ડેકા પેલેસ કયા દેશના પ્રમુખનું સત્તાવાર નિવાસસ્થાન છે?
(અ) રશિયા (બ) ન્યુઝીલેન્ડ
(ક) ઈન્ડોનેશિયા (ડ) બ્રાઝિલ

વિવિધા

વિષય : આ સપ્તાહમાં આવતા વિશ્વના વૈજ્ઞાનિકોના જન્મદિવસ

- ૨૪ ઓક્ટો. ૧૯૩૨ પિયર ગિલ ડે જેનીસ - ફ્રેન્ચ ભૌતિક વિજ્ઞાની ૧૯૯૧માં નોબલ પારિતોષિક વિજેતા
- ૨૪ ઓક્ટો. ૧૯૧૧ નથનીયન વેથ્ય - અમેરીકન રસાયણ વિજ્ઞાની પેટ-પ્લાસ્ટીકના શોધક
- ૨૫ ઓક્ટો. ૧૯૪૫ ડેવિડ એન. સ્કેમ - અમેરીકન એસ્ટ્રોફિઝીકસના વૈજ્ઞાનિક, બિંગ બેંગ થિયરી પર સંશોધન
- ૨૫ ઓક્ટો. ૧૯૨૧ મારીયન કોરાલાન્ડ-અમેરીકન ઈમ્યુનોલોજીસ્ટ મહિલા વિજ્ઞાની - એમિનો એસિડ પર સંસોધન કરનાર
- ૨૬ ઓક્ટો. ૧૯૧૧ સિલીંગ શેન કેર્ન - અમેરીકન ગણિતશાસ્ત્રી તથા શિક્ષણ શાસ્ત્રી
- ૨૬ ઓક્ટો. ૧૮૯૮ વિલિયમ લોઇડ વર્નર - અમેરીકન સોશિયોલોજીસ્ટ, સોશિયલ કલાસ સ્ટ્રકટર પર અભ્યાસ
- ૨૭ ઓક્ટો. ૧૯૨૪ અલાઇન બોમ્બાર્ડ - ફ્રેન્ચ બાયોલોજીસ્ટ અને તબીબ શાસ્ત્રી
- ૨૭ ઓક્ટો. ૧૮૭૦ રોસ્કો પાઉન્ડ - ફર્સ્ટ બોટાનીસ્ટ અને શિક્ષણશાસ્ત્રી, અમેરિકન વિજ્ઞાની.
- ૨૮ ઓક્ટો. ૧૯૧૪ રિચાર્ડ સિન્ગે - બ્રિટીશ બાયોકેમીસ્ટ ૧૯૫૨માં નોબેલ પારિતોષિક વિજેતા
- ૨૮ ઓક્ટો. ૧૯૧૪ જહોન સાલ્ક - અમેરીકન જેવીસ ફિજીશિયન અને મેડીકલ રીસર્ચર

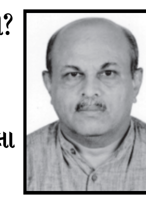

ખજાનો
- ડૉ. અનિલ પટેલ
anilbhaikpatel@gmail.com

- ૨૯ ઓક્ટો. ૧૯૨૫ ક્લુશ ફ્રિડરીચ રોથ - જર્મન બોર્ન બ્રિટીશ મેથેમેટીશિયન - ફિલ્ડ મેડલ વિજેતા
- ૨૯ ઓક્ટો. ૧૯૨૩ કાર્લ ડેઝર્સી - ઓસ્ટ્રેલિયન - અમેરીકન કેમીસ્ટ, સિન્થેટિક ઓર્ગેનિક કેમેસ્ટ્રી પર સંશોધન
- ૩૦ ઓક્ટો. ૧૯૪૬ વિલીયમ પૌલ થ્રસ્ટન - અમેરીકન મેથેમેટીશીયન ૧૯૮૩માં ફિલ્ડ મેડલ વિજેતા
- ૩૦ ઓક્ટો. ૧૯૨૮ ડેનિયલ નથ્થાસ - અમેરીકન માઇક્રો-બાયોલોજીસ્ટ, ૧૯૭૮માં નોબલ પ્રાઇઝ વિજેતા

ગયા સપ્તાહનો સવાલનો જવાબ

સવાલ - હરિયાણાના કયા ભૂતપૂર્વ મુખ્યમંત્રીને શિક્ષણમાં ભ્રષ્ટાચાર બદલ જેલવાસની સજા થઇ છે?
જવાબ - ઓમ પ્રકાશ ચૌટાલા

સાચા ઉત્તર આપનાર પત્ર મિત્રો

(૧) ઋજિત રાવલ : ૧૨૨૨/૨, સે-૭ડી
(૨) નટુભાઇ દરજી : પેથાપુર
(૩) પંકજ આર. પ્રજાપતિ : ઉવારસદ
(૪) રેખા. એમ. જાદવ : સે-૩૦ (૫) જયેન્દ્ર એન. પાઠક : સે-૩૦
(૬) મૂળજીભાઇ પરમાર 'દધિ' : સેક્ટર-૭બી
(૭) ધાર્મિક એન. પટેલ : ધોળેશ્વર મહાદેવ પાસે, (ગાયત્રી રેસીડેન્સી)
(૮) આકાશ જી. પટેલ : સે-૨૩
(૯) હાર્દિક એન. ભટ્ટ : સે-૨૪

આ સપ્તાહનો સવાલ (જવાબ એક સપ્તાહમાં મોકલો)

હરિયાણાના નવા મુખ્યમંત્રી તરીકે ભારતીય જનતા પાર્ટીના કયા નેતાની પસંદગી કરવામાં આવી છે?
ગાંધીનગર સમાચાર - ખજાનો વિભાગ
બ્લોક નં. ૬૮૪/૧, સેક્ટર-૮ ગાંધીનગર

સાચા જવાબો

(૧) બ (૨) ડ (૩) ક (૪) બ (૫) ડ (૬) ક (૭) અ (૮) ક (૯) ડ (૧૦) બ (૧૧) ક (૧૨) અ (૧૩) બ (૧૪) ડ (૧૫) ક

અમે કદાચ આપને કોઈ ભેટસોગાદ ન આપી શકીએ, પણ અંતરની શુભેચ્છાઓ તો આપી શકીએ ને? આપ સ્વસ્થ અને સમૃદ્ધ રહો, એવા અઢળક આશિષ... આપની દિપાવલી શુભ અને અજવાળી હો...

સવાલ પર સવાલ
માઇસાઇની થાપણ
- સુધા મૂર્તિ

અમારું ફાઉન્ડેશન દર વર્ષે જરૂરિયાતમંદ બાળકોને નોટબુક આપે છે. જો આ નોટબુક સીધી ફેક્ટરીમાં આવે તો એની કિંમતમાં ઘણો ફેર પડે, એટલે અમે બેંગ્લોરથી થોડે દૂરના એક ગામડાની ફેક્ટરીમાંથી આ નોટબુક ખરીદીએ છીએ.

હું જ્યારે એ ફેક્ટરીએ ગઇ, ત્યારે જોયું કે એ તો બહુ ગીચ વિસ્તારમાં આવેલી હતી. લગભગ બસો જેટલા લોકો ત્યાં જુદા જુદા સમયે કામ કરતા. બધા ખૂબ ગરીબ હતા. દિવાળી આવી રહી હતી. એટલે એ બહાને એ લોકોને કશીક ભેટ દેવાની મને ઇચ્છા થઇ ગઇ.

મેં તરત એ ફેક્ટરીના મેનેજરને બોલાવ્યો ને મને બસોએ બસો કામદારોના નામની યાદી આપવા કહ્યું, મને તો હતું કે, મારો આ વિચાર જાણીને એ રાજી થશે, પણ એને બદલે એ તો મૂંઝવણમાં પડી ગયો. હું શા માટે આવું કરતી હોઇશ... બે-એક ક્ષણ પછી એ કહે, 'હું તમને આવતી કાલે જણાવું તો?'

બીજા દિવસે મેનેજર જાણે કોઇ રહસ્ય ઉકેલવા મથતો હોય એમ મને પુછ્યું, 'બહેન, તમારે આ ભેટ ખરેખર શા માટે આપવી છે? શું તમારી ભેટના ખર્ચ જેટલા રૂપિયા એ બધાના પગારમાંથી કાપી લઉં?'

'આ ભેટને તે પગારને કોઇ લેવાદેવા નથી.'

'તો શું હું નોટબુકની કિંમત ઘટાડું એવું તમે ઇચ્છો છો?'

'ના. મેં એવી પણ કોઇ વાત નથી કરી.'

'તો પછી, શું એમાંના કોઇએ તમારી પાસેથી ભેટની માગણી કરી છે કે એવું કોઇ સૂચન કર્યું છે?'

'અરે, ના ભાઇ, હું તમારા સિવાય બીજા કોઇને મળી પણ નથી.'

કોઇ ઠોસ કારણ વગર હું બધાને ભેટ આપવા માંગુ છું, કોઇ રીતે એના ગળે ઊતરતું નહોતું.

એણે એના પ્રશ્નોનો મારો ચાલુ રાખ્યો, 'શું તમે દર વર્ષે ભેટ આપવાનાં છો? જો એમ હોય તો કેટલા વર્ષ સુધી ભેટ આપવાનાં છો, એ એક પત્ર દ્વારા મને જણાવી શકશો?'

'દર વર્ષે હું ભેટ આપવાની નથી. આ તો મને વર્ષમાં મનમાં ઉમળકો જાગ્યો, એટલે બધા કામદારોને ભેટ આપવી છે. એમાં તમારે સમાવેશ નથી કર્યો. હવે તમે મને એમનાં નામોની યાદી આપશો?'

'જરૂર, બહેન. આપી દઇશ.' અને એણે મારો ફોન મૂક્યો.

એ મેનેજરે ફરીથી મને બીજા દિવસે ફોન કર્યો, 'બહેન, તમે બધાંને શું આપવા ધારો છો?'

'હું એક બહુ સારા વણકરને ઓળખું છું. આમેય મારી પાસે વિચારવાનો કે ખરીદવાનો બહુ સમય નથી, એટલે મેં બધા માટે એકએક સાડી લેવાનું નક્કી કર્યું છે.'

'તો પુરૂષો માટે?'

'દરેક પુરૂષના ઘરમાં એક સ્ત્રી તો હોવાની જ - એની માતા, પત્ની, બહેન કે દીકરી. કોઇને પણ એ આપી શકે ને પાછી સાડી બહુ સુંદર ને ઊંચી જાતની છે.'

'પણ બહેન, પુરૂષો તમારાથી નારાજ થઇ જશે. સ્ત્રીઓ તો તમારી આપેલી સાડી તહેવારના દિવસે પહેરી શકે, પણ પુરૂષોનું શું? તમે મારી વાત માનો ને પુરૂષો માટે પેન્ટ અને શર્ટનું કાપડ લઇ લ્યો.'

એના દોઢડહાપણથી હું થાકી હતી. મેં વાતનો અંત આણવા કહ્યું, 'ભલે હું વિચારીશ.' બીજા દિવસે ફરી એનું એ જ, 'બહેન, આપણી ફેક્ટરીના કેટલાક લોકોની ઊંચાઇ વધારે છે. શું હું તમને એની જુદી યાદી મોકલું, જેથી તમને વધારાનું કાપડ લેવાનો અંદાજ આવે?'

'સાંભળો, ભાઇ, મારી પાસે આ બધી માથાકૂટ કરવાનો સહેજેય સમય નથી. એટલે એ શક્ય નહીં બને.'

વાત છોડે તો એ મેનેજર શાનો!!

'અચ્છા, તો મને સાડી અને કાપડના રંગ કહેશો?'

'અમે એક જ ભાવની, પણ જુદા જુદા રંગની સાડી આપશું.'

'અરે, એવું ન કરતાં, કોઇને પોતાની ભેટનો રંગ ગમે, ને કોઇને ન પણ ગમે, તો વળી બધાને ખોટું લાગશે.'

'ભાઇ મારા, તો હું બધાને એક રંગનું આપીશ, બસ?'

'ના, ના. એવું તો જરાય ન કરતાં, એકસરખા રંગનું હશે તો એ લોકો માનશે કે તમે એમને યુનિફોર્મ આપ્યા છે.'

'તો કામ થઇ શકે,' મેનેજર હવે એની મૂળ વાત પર આવી રહ્યો હતો, 'તમે મને તમારું બજેટ કહી દો, તો તમારે બધી સાડી ને કાપડ બેંગલોરથી લાવું પડે, એને બદલે હું અહીં ગામડામાંથી જ એ બધું ખરીદી લઇશ. આનો ફાયદો એ થશે કે એ લોકો એમને પસંદ પડે એવા રંગ બદલીને લઇ શકશે.'

હવે વધુ પડતું થાતું હતું. એનો ઇરાદો પારખીને મેં કહ્યું, 'ના, હું એવું કરવા ઇચ્છતી નથી.'

એ સમજી ગયો, 'ભલે, બહેન. જેવી તમારી મરજી. આમેય દાતા તમે છો. માગણિયાતોને પસંદગી ન હોય. બસ, એક સવાલ છે. કાપડની સિલાઇનો ખર્ચ કોણ આપશે?'

'હું નથી આપવાની.' મેં ચોખવટ કરી.

'અને હું પણ નથી આપવાનો.' એણે વધારે સ્પષ્ટતા કરી. ને પછી નમ્ર અવાજે ઉમેર્યું. 'શું હું એક બીજી દરખાસ્ત મૂકું?'

'હવે એ શું છે?'

'જો હું તમને પુરૂષોમાં માપ આપી દઉં, તો તમે તૈયાર પેન્ટ-શર્ટ જ લઇ શકો ને...'

હવે મારી ધીરજ સાવ ખૂટી ગઇ હતી, પણ તોય મેં કાળજીપૂર્વક વાત આટોપી, 'મોકલી દેજો.'

મારો આસિસ્ટન્ટ, જે આ વારંવાર આવતા ફોન સાંભળી રહ્યો હતો એણે કહ્યું, 'બહેન, શા માટે તમે એને અને એના વાહિયાત સૂચનોને સાંભળો છો? અરે, આ તો ભેટ આપવાની વાત છે.'

એનો અણગમો વાજબી હતો, પણ મેં એને સમજાવ્યું, 'આ બધું હું એ મેનેજર માટે નથી કરતી. મેનેજમેન્ટના વચલી-હરોળના માણસોને ક્યારેય આવા લાભ કે ભેટ કાંઇ મળતું નથી, એટલે એ લોકો જાણી જોઇને આવું વર્તન કરે છે, પણ જો આપણે ન સમજીએ તો ગુમાવવાનું તો પેલા ગરીબ કામદારોને જ આવે ને? આ સાડી કે કાપડ કદાચ આપણા માટે બહુ મોંઘાં નથી, પણ એમને માટે એ ખૂબ કીમતી છે. મને ખાતરી છે કે આ સાડી એ લોકો જીવની જેમ જાળવશે અને વારે-તહેવારે કે લગ્નપ્રસંગે ખુશીથી પહેરશે. એનાથી ઊલટું મેનેજરની પત્ની મોંઘી સાડી ખરીદશે ને તોય નહીં પહેરે. આ ફાઉન્ડેશનમાં આપણે એવા લોકો માટે કામ કરીએ છીએ, જેના જીવનમાં આપણે કાંઇક પરિવર્તન લાવી શકીએ, કોઇ સારું કર્યાની લાગણી સાથે.'

અને એ દિવસ આવી પહોંચ્યો. મારા હાથમાં સાડીઓ હતી, જે હું બધાને પ્રેમથી વહેંચવાની હતી. આ સાડીઓ મેં વણકર પાસેથી જ ખરીદી હોવાને લીધે મને એ બજારભાવથી ત્રીજા ભાગની કિંમતે મળી હતી. મેં બસોએ બસો સાડીને સુંદર રીતે પેકેટમાં ગોઠવી અને ફેક્ટરી પહોંચી. બધાં સ્ત્રી-પુરૂષો એક લાઇનમાં ગોઠવાયેલાં હતા. બધાંનાં ચહેરા પર આનંદ હતો. અને આતુરતા ભેટ મેળવવાની... ને પેલો મેનેજર થોડી નારાજગી સાથે મારી સામે જોઇ રહ્યો હતો.

સાડી દેતા પહેલાં મારે બધાં સાથે થોડી વાત કરવી હતી, 'મિત્રો, આ ભેટ એક નાનું સરખું પ્રતીક છે. મારા તમારા સૌ માટેના પ્રેમ અને લાગણીનું અને હું આ ખરા દિલથી કહું છું. આપણો એક બહુ મોટો તહેવાર, દિવાળી નજીક છે ને હું એ તમારા સૌના કુટુંબીજનો સાથે ઊજવવા માગું છું. આ એક માધ્યમ છે તમારી સાથે રહેવાનું. અમારી પાસે જે કાંઇ છે, એ તમારી સાથે વહેંચ્યું. આમેય જ્યારે આપણને ભેટ મળે ત્યારે એના બજારભાવ ન જોવા જોઇએ પણ દેનારના હૃદયભાવ જોવા જોઇએ. એટલે મહેરબાની કરીને એની કિંમત કે રંગની ચિંતા ન કરશો. તેમ છતાં પણ જો કોઇને આ ભેટ ન પસંદ પડે તો બેફિકર મને પાછી આપજો. હું લેતી જઇશ.'

બધું પૂરું થયા પછી એક સ્ત્રી અને એક પુરૂષ મારી પાસે આવ્યાં ને કહ્યું, 'અમે સૌ વતીથી આપના આભારી છીએ. અમારી વીસ વર્ષની આ નોકરીમાં અમને ક્યારેય આટલી સુંદર ભેટ નથી મળી. ભગવાન આપનું ભલું કરે. અમે કદાચ આપને કોઇ ભેટસોગાદ ન આપી શકીએ, પણ અંતરની શુભેચ્છાઓ તો આપી શકીએ ને? આપ સ્વસ્થ અને સમૃદ્ધ રહો, એવા અઢળક આશિષ... આપની દિપાવલી શુભ અને અજવાળી હો...'

મેં પાછળ નજર કરી. એક પણ ભેટ વધી નહોતી. હું ખાલી હાથે ને સભર હૈયા પાછી ફરી...

ડાયરી : પોતાની સામે પોતાનો ખટલો

What is diary as a rule? A document useful to the person who keeps it, dull the comtenperory who reads it, invaluable to the student, centuries afterwards, reasures it.

- Terry, Dame Ellan

અક્ષયપાત્ર
- બકુલ દવે

(વાસ્તવમાં ડાયરી શું છે? જે ડાયરી રાખે છે એના માટે તે અગત્યનો દસ્તાવેજ હોય છે, પણ સમકાલીનો જે તેને વાંચે છે એમના માટે તેમાં ખાસ દમ નથી હોતો, વિદ્યાર્થીઓ માટે - સદીઓ પછી તે ખજાનો બની જાય છે ત્યારે અમૂલ્ય બની રહે છે - ટેરી, ડેમ એલન)

કોઇ ડાયરી શા માટે લખે છે? એ માટે અનેક કારણો હોઇ શકે. જન્મ અને મૃત્યુ સુધીના માર્ગ પર કેટલીય ક્ષણ એવી રળિયામણી હોય છે કે એને ફરીફરીને જીવવાનું મન થાય, પણ ક્ષણો તો વેરાઇ ગયેલા પારા જેવી હોય છે એને ફરી એકઠી કરવી તે અઘરું હોય છે. આ ક્ષણોને માણસ ડાયરીમાં શબ્દબદ્ધ કરી એને શક્ય એટલી પોતાની કરવા ઇચ્છતો હોય છે. ડાયરી લખવા માટે એક કારણ એ પણ છે કે જીવનની રાહ પર ક્યાંક ઠોકર ખાધી હોય - ચૂક થઇ ગઇ હોય અથવા તો સ્ખલન થઇ ગયું હોય તો તે સતત નજર સામે રહે ને ફરી એવું ન બને તે અંગે સભાન રહી શકાય. આ ઉપરાંત, ડાયરી દ્વારા માણસ પોતાની પણ શેહશરમ રાખ્યા સિવાય બિનધાસ્તપણે વ્યક્ત થયો હોય છે.

માણસ આત્મકથા પણ લખતો હોય છે. અલબત્ત, આત્મકથા અને ડાયરીમાં ફરક છે. આત્મકથામાં સ્મૃતિના આધારે જીવનની ઘટનાઓનું આલેખન થતું હોય છે, જ્યારે ડાયરીમાં પ્રતિદિન કે જુ જિવાયું તેનો હિસાબ હોય છે. ડાયરીને દૈનંદિની અથવા તો વાસરી પણ કહે છે. વાસરી શબ્દની વ્યુત્પત્તિ ક્યાં છે તે શોધવું રસપ્રદ થઇ શકે. પવનની જેમ - વિચારોને લઇ સરતી જાય તે માટે વાસરી? આત્મકથામાં જીવનનો અહેવાલ હોય છે અને ડાયરીમાં દિવસની ચર્યા-દિનચર્યા હોય છે. પણ એમાં લેખકની સંવેદના અને ચિંતન ઉમેરાય છે ત્યારે તેનું મૂલ્ય વધી જતું હોય છે.

ડાયરી અરીસા જેવી હોવી જોઇએ. એમાં ડાયરી લખનારનો જે-તે સમયનો ચહેરો સ્પષ્ટ દેખાય છે તે જરૂરી. માણસ બે પ્રકારનું જીવતો હોય છે. બિનંગત-બહારનું જે સૌ કોઇ સામે હોય છે ને બીજું અંદરનું-અંગત, જે એ પોતે જ જાણતો હોય છે. ડાયરીનાં પાનાંમાં આ બંને પ્રકારનાં જીવનની વાતો જીવનારાના સંદર્ભે ક્યારેક ભૂલો-ક્ષતિઓની કબૂલાત રૂપે, ક્યારેક કેથાર્સિસ-વિરેચનની રીતે સુંદર ક્ષણોની પડખોપડખ સહજ રીતે વ્યક્ત થતી રહેતી હોય છે ત્યારે લખનારની પારદર્શકતા સ્પર્શી જતી હોય છે. ડાયરીનાં પાનાંમાં એક આખું જીવન સમરાણે એની ખૂબીઓ અને મર્યાદાઓ સાથે પ્રગટ થતું હોય છે ત્યારે તે વ્યક્તિ ડાયરી દ્વારા ચિરંજીવતા મેળવતી હોય છે. આ સંદર્ભે 'મહાદેવભાઇની ડાયરી'માંથી પસાર થવાં જેવું.

'એન ફ્રેન્કની ડાયરી' પણ સંવેદનાની નીતરતી છે. ચૌદ વર્ષની યહૂદી છોકરી એન ફ્રેન્કે તે જે સંજોગોમાં લખી છે તેના કારણે તેનું ઐતિહાસિક અને સાહિત્યિક મૂલ્ય પણ છે. નાઝીઓએ કેવી ક્રૂરતાથી ટૂકડે-ટૂકડે મોત આપ્યું તે યંત્રણાની હૃદયદ્રાવક કથા છે. મૃત્યુના ઓથાર નીચે પણ એન ફ્રેન્કના લખાણમાં ભરપૂર સચ્ચાઇ અને પરિપક્વતા છે, જેનો પ્રત્યેક શબ્દ એનની આંખોમાંથી ટપકતું આંસુ છે. એ આંસુ સાથે આપણાં આંસુ પણ ભળી જાય છે. જીવનની સમી સાંજે ડાયરીમાં પાને ધ્રૂજતી આંગળીઓ દ્વારા ફરતાં જતા હોય ત્યારે લખનારને પોતાની જાત પોતીકી અથવા તો અજાણી પણ લાગે છે.

લીઝા મીનેલીએ હોલિવુડની વ્યક્તિઓ માટે લખ્યું હતું : 'હોલિવુડમાં જ્યારે કોઇ મૃત્યુ પામે છે ત્યારે લોકો એવું નથી પૂછતાં કે 'એ વસિયતનામું મૂકી ગયા છે?' પણ એવો સવાલ કરે છે : 'તે ડાયરી મૂકી ગયા છે?' હોલિવુડ સાથે સંબદ્ધ લોકોના વસિયતનામા કરતાં ડાયરી કેટલી - કેવી રીતે વધુ મૂલ્યવાન સાબિત થઇ શકે તે કહેવાની જરૂર ખરી?